

NAGY ORSOLYA

Szerelemről és költészetről sallangok nélkül

Jim Jarmusch: Paterson

Cselekmény kevés van benne, költészet annál több. Első látásra lepukkant díszletek között zajló lepukkant életek, ám belülről beragyogja őket a művészet, az alkotás és a legjobb fajta boldogságkeresés. Annak ellenére azonban, ahogyan ez első olvasásra tűnik, a *Patersonban* nyoma sincs pátosznak vagy erőltetett elemelkedettségnek – miért is lenne, hiszen ez egy Jim Jarmusch-film.

Reggel negyed hét. Paterson (Adam Driver) felébred titkos, néma ébresztőórájának nem hallható csörgésére – valójában magától ébred a megszokott időben, de az nem volna olyan érdekes –, felveszi karóráját, futó csókot lehel alvó felesége, Laura (Golshifteh Farahani) vállára, aki ezt félálomban finom hümmögéssel nyugtázza. Kimegy az apró lakás konyhájába, megessi a gabonapelyhét, majd gyalog elsétál a munkahelyére, a buszállomásra, és elhelyezkedik a huszonhármas busz volánja mögött. Míg az indulás percére vár, titkos jegyzetfüzetébe verseket körmöl. Mert Paterson nem egyszerű buszsofőr, de nem ám. Költő ő, de titkos költő



*A volánnál jön az
inspiráció – Adam Driver*

NAGY ORSOLYA (1983, Nagyvárad) 2008-tól a Reggeli Újság riportere, majd szerkesztője. 2009-től négy éven át a Krónika nagyváradai tudósítója, majd a Digi 24 román nyelvű hírtelevízió riportere. Kétévnyi gyermeknevelési szabadság után jelenleg a nagyvárad-i Szigligeti Színház irodalmi titkárságának román és angol fordítósként felelős munkatársa.

– titkos minden szempontból, hiszen nemcsak verseit tartja – feleségét leszámítva – mindenki elől rejtve, hanem maga a költészete, az inspirációja is titkos helyekről ered, rejtett szépségekből, láthatatlan, a piszkos, elszegényedett munkásnegyed ütötköpött épületei között megbúvó, csakis egy költő számára látható kincsekből. A kihallgatott párbeszéd a buszon utazó minden rendű, rangú, korú és etnikumú embertől éppúgy ennek a rejtőzködő patakként zúgó alkotói vénának az üzemanyagai lesznek, mint a cselekmény helyszíne, a főszereplővel azonos nevet vise-



ló New Jersey állambeli Paterson városa, vagy annak egyetlen turistalátványossága, a vízesés a fölötté átfutó vasúti híddal, amelyen soha egyetlen vonatot sem látunk áthaladni, és az egész látványt egyébként is félig eltakarja egy hálókerítés.

Ám éppúgy, ahogyan ezek az apró szépségek a város zugai-ban megbújnak, a film sem látszik első pillantásra költőinek. Nincsenek lassítások, emelkedett zenék vagy nagyívű jelenetek. Hosszan kitartott képek, könnyed kameramozgások, hétköznapi, gyakran hihetetlenül vicces párbeszédék vannak, természetes fényvel, emberre fókuszáló beállítá-sokkal, de a független filmekben sokszor túlspilázott szuperközeliktől mentesen. Paterson versei a képernyőn is megjelennek feliratként, miközben íródnak, ironikus módon felidézve a közösségi hálókön terjedő giccses motivá-ciók posztereket, azzal az alapvető különbséggel, hogy ezeknek a szabadverseknek a lehető legkevesebb közülük van az internet önjelölt Coelhóihoz. Paterson verseiben – amelyeket a valóságban egy elismert amerikai költő, az '50-es és '60-as évek New York-i iskolájának jeles képviselője, Ron Padgett bocsátott a film készítőinek rendelkezésére – a mindennapok összetevői, úgy is mondhatnánk, apró csodái jelennek meg, bár ez az utóbbi meghatározás egyrészt túlsá-gosan elcsépelet ahhoz, hogy visszaadja ezeknek a költemé-nyeknek a milyenségét, másfelől szubjektív meglátás kérdé-se, hogy csoda-e például egy kék gyufásdoboz.

Ami viszont egyértelműen csoda Paterson monoton életében, az szintén művészi ambíciókat dédelgető felesége és a kettejük szívvel-lelket melengetően szép kapcsolata – az a szerelem, amely a férfi minden ver-sét áthatja. Pedig mind emberileg, mind alkotóként szöges ellentétei egymásnak. Míg Paterson eldugott pinceirodájában rója sorait a füzetké-jébe, Laura a szó szoros és átvitt értelmében is átfesti a világot maga körül. Hol híres énekesnő akar lenni, hol sütikirálynő, miközben fekete-fehér köröket, pöttyöket és csikokat fest minden szoba jöhető felületre a lakásban, beleértve a tusoló függő-nyét, az ajtófélfát, az asztalterítőt, illetve saját magát is. Párjáról pontosan tudja, hogy nagy költő, de egy dolgot nem ért: ő nem a nagyvilág-nak szánja műveit, esze ágában sincs világhírnévre szert tenni, tökélete-sen elég neki az, hogy a sorok meg-születnek benne, és odakerülnek a papírra. A boldogság számára nem több, mint monoton, nap mint nap



ismétlődő rutinja, a másnak akár zsákutcának tűnő munka, amelynek során mindig van idő elkapni egy-egy megmosolyogtató párbeszédfoszlányt, meghallgatni a kolléga legújabb sirámain, megállni a vízesés tövéénél és elfogyasztani egy fekete-fehérre pöttyözött héjú narancsot, esténként pedig meginni egy korsó sört a kedvenc helyen, miközben a kocsmá előtt a házaspár meglehetősen ellenszenves kutyája várakozik türelmesen.

Adam Drivert – meglepetésemre – sok kritikus bírálta a *Star Wars* – *Az ébredő erőben* nyújtott alakításáért vagy inkább konvencionálisnak egy pillanatra sem mondható megjelenéséért, amely valóban jobban illik egy független film főszerepéhez, mint egy sci-fi eposz aktuális főgonoszához. Csúnyaságában annyira kifejező az arca, hogy eszköztelen alakításában fel-felcsillanó félmosolyával, néha több ellentétes érzelmet egyszerre tükröző arckifejezésével mintegy narrálja a történetet, ugyanakkor önmagában is gondolkodásra késztet.

Akit érdekel, arra is figyelhet, hogy Jim Jarmusch ezt a filmjét is telezsúfolta kulturális utalásokkal, elsősorban a Paterson városát elsőként megéneklő epikus költőt, William Carlos Williamset megidézendő. Minden bizonnyal Williams

ihlette a *Paterson* átszövő lokálpatriotizmust is. Nem hinném, hogy túlzás azt állítani, Jarmusch egyfajta ars poeticát fogalmazott meg tizenkettedik egész estés rendezésével. Hol van a költészet? Mindenütt – akár egy kisvárosi mosodában, egy kapucnis rapper-aspiráns képében. És ki a művész? Az asztalfióknak író, szótlán szóvarázsló vagy a világot pöttyösre festő, szélvihar-természetű álmodozó? A kérdést, ahogy az magától értetődik, a szerelem fogja eldönteni.

Paterson
(2016)

Írta és rendezte:
Jim Jarmusch

Fényképezte:
Frederick Elmes

Szereplők: Adam Driver,
Golshifteh Farahani,
Barry Shabaka Henley,
Cliff Smith

Paterson a város és a főszereplő neve is. Az ikermotívum többször is visszaköszön a filmben